

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Bakalářská diplomová práce

Olomouc 2024

Kristýna Kubienová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ
ANTROPOLOGIE

STRACH ŽEN V URBÁNNÍM PROSTORU

Bakalářská diplomová práce

Studijní program: Kulturní antropologie maior, portugalská filologie minor

Autorka: Kristýna Kubienová

Vedoucí práce: Mgr. Blanka Kissová, Ph.D.

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma „*Strach žen v urbánním prostoru*“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 31. 3. 2024

Podpis.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Blance Kissové, Ph.D. za ochotu, cenné rady a odborné vedení mé bakalářské práce. Také děkuji všem participantkám, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout.

Anotace

Jméno a příjmení:	Kristýna Kubienová
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Studijní program:	Kulturní antropologie maior, portugalská filologie minor
Studijní program obhajoby práce:	Kulturní antropologie
Vedoucí práce:	Mgr. Blanka Kissová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Strach žen v urbánním prostoru
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce se zabývá strachem mladých žen v městském veřejném prostoru Karviné. Konkrétně se věnuje konceptu strachu ze zločinu, tedy strachu z toho, že se jedinec stane obětí trestného činu. Cílem práce je analyzovat tento strach a jeho dopady na každodenní život mladých žen v městském veřejném prostoru Karviné. Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. V teoretické části je čtenář seznámen se základními pojmy, které souvisí s konceptem strachu ze zločinu, s charakteristikami tohoto strachu z pohledu žen a s kontextem města Karviná. Empirickou část tvoří analýza kvalitativních dat, při které byla užita interpretativní fenomenologická analýza (IPA), a její výsledky.</p>
Klíčová slova:	strach ze zločinu, ženský strach, ženy, městský prostor, gender, Karviná
Title of Thesis:	Women's Fear in Urban Space
Annotation:	<p>The bachelor thesis deals with the fear of young women in the urban public space of Karviná. Specifically, it deals with the concept of the fear of crime, i.e. the fear of becoming a victim of crime. The aim of the thesis is to analyse this fear and its impact on the everyday life of young women in the urban public space of Karviná. The thesis is divided into theoretical part and empirical part. In the theoretical</p>

	part, the reader is introduced to the basic concepts related to the concept of fear of crime, the characteristics of this fear from the perspective of women and the context of the city of Karviná. The empirical part consists of the analysis of qualitative data, in which Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) was used, and its interpretation.
Keywords:	fear of crime, women's fear, women, urban space, Karviná
Názvy příloh vázaných v práci:	-
Počet literatury a zdrojů:	46
Rozsah práce:	53 s. (75 834 znaků s mezerami)

Obsah

Úvod.....	8
1 Kriminalita.....	9
2 Definice strachu	10
3 Fear of crime	11
3.1 Pohlaví a strach ze zločinu v městském veřejném prostoru	12
3.2 Strach žen ze zločinu v městském veřejném prostoru	13
3.2.1 Paradox ženského strachu	13
3.3 Typ zločinu.....	14
4 Karviná	15
4.1 Úbytek obyvatel.....	15
4.1.1 Smršťující se město	16
4.2 Nezaměstnanost.....	17
4.3 Program prevence kriminality	18
4.3.1 Bydlení a tzv. bezdoplatkové zóny	20
Empirická část	22
5 Cíl výzkumu a výzkumné otázky.....	22
6 Metodologie.....	23
6.1 Vzorkování.....	23
6.2 Tvorba dat.....	25
6.3 Analytická metoda	26
7 Charakteristika rizikových lokalit	28
7.1. Charakteristika rizikových lokalit.....	28
8 Výsledky výzkumu	34
8.1 Strategie pro zvládání strachu	34
8.2 Rizikové osoby	36
8.3 Role veřejného osvětlení v designu města	37
8.3.1 Světlo na zavolání.....	37
8.3.2 Vlastnosti veřejného osvětlení	39
8.4 Rozpor.....	40
8.5 Altruistický/zástupný strach	42
8.5.1 Pověst míst	44
Závěr	47
Zdroje	49

Úvod

Strach je nedílnou součástí našeho života pro svou funkci nás chránit před nebezpečím. V práci se zabývám konceptem strachu ze zločinu, konkrétně strachu mladých žen ve městě Karviná. Strach ze zločinu je strach z toho, že se jedinec stane obětí trestného činu. Přestože statistiky kriminality hovoří o tom, že se oběťmi trestných činů častěji stávají muži, tak ženy se cítí být více ohroženy. Ať už je strach reálný, nebo domnělý, může mít negativní dopad na mobilitu a chování žen v městském prostoru.

Cílem bakalářské práce je analyzovat strach ze zločinu a jeho dopady na každodenní život mladých žen v městském veřejném prostoru Karviné. Důraz je kladen na místa, na kterých v Karviné mladé ženy pociťují strach, na to, z čeho tento strach pramení, jak jej prožívají a jaké volí strategie pro jeho zvládnutí ve veřejném urbánním prostoru.

Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. V teoretické části jsou představeny základní pojmy, které souvisí s konceptem strachu ze zločinu, jako je definice kriminality a strachu ze zločinu. Věnuje se rozdílu mezi ženským a mužským strachem, blíže charakterizuje ženský strach ze zločinu v městském veřejném prostoru, co tento strach ovlivňuje a také uvádí čtenáře do kontextu města Karviná.

V empirické části představuji cíl práce, výzkumné otázky, metody, které byly ve výzkumu užity, vzorek participantek, podrobněji charakterizují nejčastěji rizikově vnímaná místa v městských částech Karviná-Nové Město, Karviná-Ráj a Karviná-Mizerov a v neposlední řadě se věnuji analýze a interpretaci dat. V závěru práce shrnuji nejdůležitější poznatky a hodnotím dosažení stanoveného cíle práce.

1 Kriminalita

Kriminalita patří k nejzávažnějším sociálně patologickým jevům v naší společnosti. Podle Fischera a Škody (2009, s.14) se sociální patologie zabývá „zákonitostmi takových projevů chování, které společnost hodnotí jako nežádoucí, protože porušují její sociální, morální a právní normy“.

Pojem kriminalita není snadné definovat, protože jak jeho legální definice, tak i sociologická mají své nedostatky. Legální pojetí kriminality se opírá o trestní zákony a kriminalitu definuje jako souhrn jednání, která trestní právo posuzuje jako trestné činy (Novotný et al., 2008). Nedostatkem legálního pojetí kriminality je, že se spoléhá jen na trestní zákony (Tomášek, 2010). Ty si vytváří konkrétní společnost, nejsou zcela univerzální. Jedná se o sociální konstrukt ovlivněn sociálními, ekonomickými a politickými podmínkami dané doby, tudíž je v čase proměnlivý. Tomášek (2010) tuto skutečnost dokazuje na zákoně z roku 1961, kdy bylo trestné opustit republiku a poukazuje na to, že osoby, které tento zákon porušili, bychom si v dnešní době těžko představili jako „typické“ zločince. Hlavní předností legálního pojetí kriminality je jeho určitost (Novotný et al., 2008).

Sociologické pojetí kriminality je naopak na trestním právu nezávislé a zaměřuje se na porušování morálních či sociálních norem. Kriminologové zastávající sociologickou definici hovoří v termínech sociálních deviací nebo sociálně patologických jevů (Tomášek, 2008). Sociologický přístup se zaměřuje na jevy a jednání, které trestný zákon nutně nevyhodnocuje jako trestné činy. Tomášek (2010, s. 15) uvádí příklad s prostitucí, která v České republice a jiných zemích není trestným činem, ale na osoby, které ji provozují je nahlíženo jako na hrozbu, jsou stigmatizované a marginalizované. S prostitucí ale souvisí kuplířství nebo obchodování s lidmi, které už podle trestného zákona trestnými činy jsou (Tomášek, 2010). Sociologické pojetí kriminality je kritizováno pro svou neurčitost a vágnost (Novotný et al., 2008).

2 Definice strachu

Strach je univerzální lidská emoce, která je obecně vnímaná jako negativní, a tak se lidé proti ní často snaží bojovat (Riemann, 1999). Do našeho života však patří a je známkou zdravého organismu. Každý člověk prožívá strach individuálně na základě své osobnosti, prožitých zkušeností a podmínek, ve kterých žije (Riemann, 1999). Nakonečný (2000) strach rozděluje na vrozený (atavistický) a naučený, mezi vrozené strachy řadí například strach ze tmy nebo blesku, za naučené strachy považuje strach ze smrti, ze ztráty zaměstnání nebo z určitých lidí.

Strach nese ochrannou funkci. Ochraňuje nás proti vnějším hrozbám a zajišťuje naše přežití (Toman, 2017), nemusí však být vyvolán pouze přítomností hrozby, ale také absencí jistoty (Nakonečný, 2012). Člověk necítí strach pouze o sebe, o své bezpečí, ale také o blízké osoby, například rodiče o své děti (Osman & Jíchová, 2019).

Podle Vymětalovy (2007, s. 22) definice je strach: „averzivní reakcí na určitou poznanou (konkrétní) skutečnost, která v jedinci vyvolává prožitek ohrožení. Má signální a ochrannou funkci.“ Vymětal (2007) strach rozděluje na racionální, tedy přirozený a druhými pochopitelný či sdílený, a iracionální, který je pro druhé nepochopitelný či nepřiměřený. Nakonečný (2000) zdůrazňuje, že strach je velmi nakažlivý a rychle se šíří na základě alarmujících zpráv.

Fyziologicky se na našem těle může strach projevovat zrychleným tlukotem srdce, studeným potem, zvýšeným napětím svalů a třesem, psychologicky pak pocitem staženého hrdla, pocitu svíravosti, tísně a bezmoci (Nakonečný, 2000).

3 Fear of crime

Pro termín *fear of crime* neexistuje v češtině jednotný překlad, nejčastěji je užíván termín strach ze zločinu, nebo obava ze zločinu (Jíchová & Temelová, 2012). V této práci používám označení strach ze zločinu.

Ohledně definice strachu ze zločinu se výzkumníci zcela neshodují (Jíchová & Temelová, 2012; Krulichová et al., 2020), existují však základní prvky, které se napříč definicemi opakují. Stanko (1995, s. 48) je shrnuje takto: „Obecně se má za to, že strach ze zločinu u lidí představuje nejasný pocit nebezpečí z fyzického ublížení způsobeného násilnou trestnou činností. Souvisí s obavou z pobytu mimo domov, pravděpodobně v urbánním prostředí, samotou a potenciální zranitelností“. V českém prostředí je definován Vykopalovou (2000, in Krulichová et al. 2020, s. 32-33) jako: „vnímání ohrožení osobní bezpečnosti v souvislosti s přímou i nepřímou zkušeností s viktimizací, se způsobem prezentace násilí v masmédiích, s charakterem a případnými viktimogenními rysy lokality bydliště a samozřejmě i s osobnostními charakteristikami respondenta“.

Roli médií a vztahu k pocitu bezpečí se ve svém výzkumu zabývá i Koskela (1999). Podle ní strach podporují také senzacechtivé zprávy o kriminalitě v médiích, které zveličují násilí a mají tendenci obviňovat oběti. Podle Touška (2012) je vnímání kriminality sociální konstrukcí, která se neodvíjí ani tak od reálného stavu kriminality, jak ji zachycují a prezentují například statistiky trestné činnosti, ale jsou odvozeny od mediálních sdělení a stereotypních lidových modelů. V důsledku toho má mnoho žen nadměrný strach z toho, že se stanou obětí trestného činu (Toušek, 2012). Způsob, jakým média prezentují zločin, může u některých skupin, například u žen nebo seniorů, vést k pocitu zranitelnosti, čímž se potvrzuje teorie vulnerability (Krucichová et al., 2020).

Teorii vulnerability Krulichová (2016, s. 19) definuje jako „stav, kdy je jedinec náchylný k budoucím negativním prožitkům a zůstává bez ochrany před nebezpečím“ a dále doplňuje, že se tato teorie snaží objasnit, proč jsou někteří lidé zasaženi obavami více než jiní i přes nízkou pravděpodobnost vlastní viktimizace. Vulnerabilita se dělí na fyzickou a sociální, přičemž fyzická spočívá ve schopnosti se fyzicky ubránit možnému útoku, a sociální plyne z postavení jedince ve společnosti (Krucichová, 2016). Podle teorie vulnerability je schopnost žen se fyzicky bránit případnému útoku od mužů, v porovnání s muži, obvykle nižší, proto mohou předem cítit vyšší míru strachu (Jíchová, 2013).

3.1 Pohlaví a strach ze zločinu v městském veřejném prostoru

Pohlaví je jedním z hlavních faktorů ovlivňujících strach ve městě. Z většiny výzkumů vyplývá, že se v urbánním prostoru více bojí ženy než muži (Koskela, 1999; Jíchová a Temelová, 2012; Krulichová et al., 2020), a to i přesto, že stát se obětí trestného činu je podle statistik u žen méně pravděpodobné než u mužů. Je důležité zdůraznit, že i přes vyšší kriminalitu páchanou na mužích, ženský strach není iracionální.

Tento fenomén se nazývá viktimizační paradox (Jíchová & Temelová, 2012) a dle Krulichové et al. (2020, s. 28) je „spojován především s citlivostí vůči rizikům známou pod termínem vulnerabilita“. Toušek (2012, s. 14–15) ve svém výzkumu poukazuje na mýtus, podle kterého je míra viktimizace vyšší u žen než u mužů a popisuje, jaké důsledky z toho pro ženy plynou: „ženy vykazují vyšší obavy o svoji bezpečnost a na rozdíl od mužů přijímají i reálná opatření ke zvýšení pocitu svého bezpečí: nošení obranných sprejů v kabelce, vyhýbání se určitým místům, jízda taxíkem v noci, doprovázení... A dále pozitivněji hodnotí jakékoli formy sociální kontroly“, včetně činnosti policie (Toušek, 2012). To však neznamená, že muži strach nepociťují, dávají ho akorát najevo jiným způsobem, nebo ho maskují (Jíchová & Temelová, 2012).

Kromě pohlaví strach ze zločinu ovlivňuje také věk, socioekonomický status, vzdělání nebo etnický původ (Krucichová, 2016).

3.2 Strach žen ze zločinu v městském veřejném prostoru

Z dříve provedených výzkumů vyplývá, že se vnímání bezpečí u žen liší v závislosti na specifických vlastnostech daného místa (Koskela & Pain, 2000; Jíchová, 2013). Uzavřené prostory a opuštěná místa jsou ženami obecně vnímána jako riziková. To však neznamená, že otevřené a zalidněné prostory jsou automaticky vnímány jako bezpečné (Koskela & Pain, 2000). Na vnímání strachu ve městě má vliv mnoho faktorů jako je denní doba, počasí, osobní zkušenost a osobnost konkrétní ženy (Jíchová, 2013). Například osvětlená místa jsou obecně vnímána jako bezpečná pro svou přehlednost. Na druhou stranu mohou vyvolávat strach tím, že zviditelňují potenciální oběť (Koskela & Pain, 2000; Jíchová & Temelová, 2012; Jíchová, 2013).

Ve výzkumech zaměřených na strach žen ve městském veřejném prostoru (Valentine, 1990; Koskela & Pain, 2000; Jíchová & Temelová, 2012) jsou ženami opakovaně uváděna špatně osvětlená, opuštěná, neudržovaná a odlehlá místa. Konkrétně se jedná o nádraží, náměstí, okolí hospod, parky, uličky nebo podchody. Dle Koskely a Pain (2000) je strach z kriminality zakořeněn v sociálních aspektech a změna městského prostředí sama o sobě pravděpodobně jeho míru nijak významně neovlivní. Kritizují také, že se doposud věnovala příliš vysoká pozornost prostorovým řešením spíše než sociálním příčinám kriminality.

3.2.1 Paradox ženského strachu

Leslie Kern (2020) zmiňuje „paradox ženského strachu“, kdy i přesto, že je daty podloženo, že ženy mnohem častěji zažívají násilí ze strany osob, které znají a v soukromých prostorách, jako jsou domov nebo pracoviště, tak stále hovoří o strachu na veřejných místech z cizích mužů. Gill Valentine (1992) tuto

skutečnost popisuje jako sociální konstrukt, kdy jsou ženy stále vedeny k tomu, aby domov považovaly za bezpečné útočiště a svého partnera za ochránce, případně živitele rodiny, zatímco cizí muže ve veřejném prostoru za nebezpečné nebo agresivní. Tyto pocity ženám vštěpují také média, která zveřejňují spíše útoky spáchané na veřejnosti než domácí násilí, čímž umisťují nebezpečí do veřejného prostoru (Valentine, 1992).

3.3 Typ zločinu

Rozdíly v percepci strachu mezi ženami a muži jsou ovlivněny nejen faktory jako jsou denní doba, ale také typem zločinu (Jíchová, 2013). Ženy se nejvíce bojí znásilnění, které má psychický i fyzický dopad na život oběti, zatímco muži loupeže a strach ze sexuálního násilí téměř nepocítují. Strach v ženách umocňují každodenní zkušenosti s pokřikováním (catcalling) a sexuálním obtěžováním, podle Kern (2020) jsou ženy na veřejných prostranstvích neustále sexualizované, objektivizované a nuceny cítit se nepříjemně. Catcalling není trestným činem, v ženách ale může vyvolávat pocit sexuálního ohrožení a mít dopad na jejich well-being. Z těchto důvodů mnoho žen ve veřejném prostoru, především v nočních hodinách, využívá strategii vyhýbání se, kdy přecházejí na druhou stranu ulice nebo mění svou obvyklou cestu, aby se vyhnuly obtěžování ze strany mužů (Valentine, 1990; Koskela, 1999; Pain, 2001). Koskela (1999, s. 111) poznamenává, že „sexuální obtěžování ženám každý den připomíná, že na určitých místech nemají co dělat“.

4 Karviná

Statutární město Karviná je rozlohou 57,52 km² třetím největším městem Moravskoslezského kraje, hraničí s Polskem a historicky se nachází na území Těšínského Slezska. Karviná je lázeňským, postindustriálním a univerzitním městem (oficiální stránky statutárního města Karviná). Město je tvořeno devíti městskými částmi: Karviná-Fryštát, Karviná-Doly, Karviná-Lázně Darkov, Karviná-Ráj, Karviná-Staré Město, Karviná-Nové Město, Karviná Mizerov, Karviná-Hranice, Karviná-Louky (oficiální stránky statutárního města Karviná, 2024).

Karviná čelí řadě sociálních a strukturálních problémů, které jsou podrobněji rozebrány v následujících podkapitolách, ve kterých vycházím především z Koncepce prevence kriminality statutárního města Karviná na období 2023–2028 a oficiálních webových stránek města.

4.1 Úbytek obyvatel

K 1.1. 2024 měla Karviná 51 819 obyvatel (oficiální stránky statutárního města Karviná). Město se však od začátku 90. let 20. století nachází ve složité socioekonomické situaci a čelí dlouhodobému poklesu počtu obyvatel spojeného zejména s útlumem těžby černého uhlí. Nízká pracovní nabídka se nedotýká pouze primárního sektoru, ale i dalších navazujících profesí, včetně služeb (Koncepce prevence kriminality statutárního města Karviná na období 2023–2028, 2023). Z demografické studie (Fusek, 2019), provedené společností Demografie Morava, vyplývá, že se tento trend ani v příštích letech nebude měnit.

Z Karviné se stěhují především mladí a vzdělaní lidé z důvodu nedostatku pracovních příležitostí. Ze socioekonomické analýzy (Statutární město Karviná, 2020) vyplývá, že: „I nadále se bude prohlubovat trend stárnutí populace což dle predikce indexu stáří bude v roce 2033 znamenat, že

na 100 dětí bude připadat přibližně 250 seniorů.“ Za úbytkem stojí také suburbanizační tendence stěhovat se do přilehlých obcí jako jsou například Dětmárovice, Petrovice u Karviné nebo Stonava (*Statutární město Karviná*, 2018).

4.1.1 Smršťující se město

S migrací mladých a procesem suburbanizace souvisí „shrinkage“ neboli smršťování. Karvinou lze považovat za tzv. „shrinking city“, tedy smršťující se město (*Statutární město Karviná*, 2018). Dle Pálkové et al. (2012, s. 1) je smršťování měst: „dáno populačním úbytkem, nárůstem počtu neobydlených domů, nedostatečným využitím sociální a technické infrastruktury a růstem nákladů na její údržbu či snížením rozpočtu měst, jejichž výše je úměrná počtu obyvatel“.

Rumpel a Slach (2012, s. 862) zdůrazňují, že: „smršťování se nevztahuje pouze k demografickým změnám, ale projevuje se v řadě dalších oblastí jako změny fyzické a sociálně-prostorové struktury města, jež lze dále operacionalizovat prostřednictvím indikátorů, jako je podíl neobydlených či neobsazených bytů či celých domů, stagující až klesající ceny nemovitostí v důsledku převisu nabídky nad poptávkou, nižší míra využití území města – zejména se projevující v existenci rozsáhlých sociálních, průmyslových a infrastrukturních brownfields.“ Dále dodávají, že: „Postupná ztráta populace a její strukturální změny působí na fyzické, sociální a funkční struktury města, což vede k nerovnováze mezi nabídkou a poptávkou (s převahou nabídky nad poptávkou) v různých tematických oblastech.“ (Rumpel & Slach, 2012, s. 862). Jako příklad uvádějí nevyužívané základní a mateřské školy v určitých částech města, k čemuž v Karviné dochází – uzavření ZŠ Žižkova, sloučení základních a mateřských škol a také slučování základních škol (od 1. srpna 2024 ZŠ a MŠ U Studny se ZŠ a MŠ Majakovského), důvodem je klesající počet dětí.

4.2 Nezaměstnanost

Dalším problémem, se kterým se Karviná potýká, je vysoká míra nezaměstnanosti. K 31.12. 2023 bylo v okrese Karviná evidováno 13 500 nezaměstnaných osob, což je nejvyšší počet v Moravskoslezském kraji (Český statistický úřad, [ČSÚ], 2023). S podílem 9,3 % nezaměstnaných ve věku 15–64 let si město Karviná drží první místo také v okrese (MPSV). V evidenci Úřadu práce jsou jako uchazeči o zaměstnání také rentisté, jedná se především o bývalé horníky a další důlní zaměstnance, kteří utrpěli pracovní úraz, nebo si nesou dlouhodobé zdravotní následky z povolání. Skutečná míra nezaměstnanosti je tedy nižší (Konceptce prevence kriminality statutárního města Karviná na období 2023–2028, 2023). Dle Vrbíka a Netrdové (2021, s. 196) je nezaměstnanost: „velice nebezpečná pro celou společnost, obzvláště pokud je dlouhodobě koncentrována v určitých lokalitách, regionech nebo u některých skupin obyvatelstva“. U dlouho nezaměstnaných osob roste pravděpodobnost sociálního vyloučení či marginalizace (Vrbík & Netrdová, 2021).

Podle nejnovějších dat z roku 2020, které poskytuje mapa nezaměstnanosti (Mapa nezaměstnanosti a sociální nejistoty, 2020), je v Karviné nejvyšší míra uchazečů o zaměstnání mezi lidmi se základním a nižším vzděláním. Při Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2021 uvedlo 17,6 % Karviňanů jako nejvyšší dosažené vzdělání základní a nižší (ČSÚ, 2021). V porovnání s okolními městy se jedná o nejvyšší počet: Orlová 16,7 %, Havířov 15,6 %, Ostrava 14,9 % a Český Těšín 13,7 % (ČSÚ, 2021).

Vysoká nezaměstnanost společně s nízkým dosaženým vzděláním s sebou nesou další sociální problémy jako zadluženost a exekuce. „V porovnání s celorepublikovým (7,6 %) i krajským (8,6 %) podílem má Karviná takřka dvojnásobně vyšší podíl osob v exekuci (15,57 %). V roce 2022 bylo na území města Karviné v exekuci 6.710 osob s celkovým počtem 37.864 exekucí.

Z tohoto počtu osob v exekuci činilo 12 % osob ve věku 18–29 let a 7 % seniorů ve věku 65+, nejvyšší podíl exekucí je ve věkové kategorii 50–64 let.“ (Komunitní plán sociálních a návazných služeb na území města Karviné na období let 2024-2027, 2023, s. 18). Nadprůměrný počet nezaměstnaných, osob v exekuci, v osobním bankrotu, osob sociálně slabých a pobírajících sociální jsou dle Koncepce PK (2023) nejzávažnějšími kriminogenními faktory města Karviná. Kriminogenní faktory Koncepce PK (2023, s. 19) definuje jako: „příčiny a okolnosti, které vedou, nebo mohou vést, k páčání trestné činnosti, a které ovlivňují vznik a vývoj kriminality nebo ji doprovázejí.“

I přes přítomnost zmíněných kriminogenních faktorů v Karviné dochází k dlouhodobému poklesu kriminality. Tento pozitivní trend však u části Karviňanů nekoreluje s pocitovou bezpečností, a naopak jsou přesvědčeni o zhoršující se situaci, kvůli čemuž se ve městě necítí bezpečně (Koncepce PK, 2023). Zvyšování pocitu bezpečnosti občanů a snižování trestné činnosti je cílem městské úrovně prevence kriminality (Koncepce, PK, 2023).

4.3 Program prevence kriminality

Z důvodu vysoké míry kriminality se Karviná v roce 1996, na základě výzvy Ministerstva vnitra České republiky, přihlásila k programu prevence kriminality. Webové stránky města uvádějí, že „hlavními cíli prevence kriminality jsou snižování míry a závažnosti trestné činnosti, omezování příležitosti k páčání trestné činnosti a zvyšování pocitu bezpečí občanů města“ (Oficiální stránky statutárního města Karviná, n.d.). V rámci prevence kriminality město „každoročně finančně podporuje činnost nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, mimoškolní činnost základních a středních škol, kontaktní centrum pro osoby s drogovou závislostí a další organizace.“ (Oficiální stránky statutárního města Karviná, n.d.).

Úroveň preventivních aktivit se dělí na prevenci primární, sekundární a terciární. Primární prevence se plošně zaměřuje na všechny občany a redukci

trestných činů. Důraz je kladen na informovanost a osvětu (Koncepte PK, 2023). Sekundární prevence se zaměřuje na určité jedince a životní situace, u kterých je na základě kriminologických výzkumů prokázána vyšší pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestného činu. Soustředí se na sociálně patologické jevy, na příčiny kriminogenních situací a na extrémně nepříznivé životní prostředí (ghetta, zdevastovaná vybydlená sídliště apod.). Objektem terciární prevence jsou lidé, kteří mají se zločinem osobní zkušenost, ať už jej spáchali, nebo se stali obětí. Cílem je, aby se tyto události v jejich životech již neopakoval (Tomášek, 2010).

S cílem zlepšit pocit bezpečí v Karviné v rámci programu prevence kriminality vznikl v roce 2009 projekt Nulová tolerance a na něj, od roku 2016, navazující Koordinovaná bezpečnost. Cílem Nulové tolerance bylo zlepšit pocit bezpečí ve městě, předcházet závažnějším trestným činům a zvýšit zodpovědnost občanů. Zaměřovala se na vandalismus, nepořádek ve městě, rušení nočního klidu, zpřísnění vyplácení dávek v hmotné nouzi apod., v problémových lokalitách. Jednalo se zejména o městskou část Karviná-Nové Město a další sociálně vyloučené lokality (Danková, 2011).

Jak již bylo zmíněno, tak kriminalita na území Karviné významně klesá, pocitová bezpečnost občanů tento trend ale stále neodráží (Koncepte PK, 2023). Pro zvýšení pocitu bezpečí obyvatel vznikly projekty Koordinovaná bezpečnost a následně Bezpečná Karviná, kterému předcházelo sestavení pracovní skupiny vedené primátorem města, koordinované tajemníkem MMK a ředitelem MPK (Koncepte PK, 2023). Za hlavní zdroj negativní pocitové bezpečnosti občanů stanovili spekulace s byty, které vlastníci pronajímají sociálně „nepřízřivým“ osobám, kvůli čemuž v těchto místech dochází k výskytu sociálně nežádoucích jevů (Koncepte PK, 2023). „Na základě poznatků OSO, strážníků MPK a statistických podkladů byl stanoven jako prioritní úkol využití ustanovení § 33d, zák. č. 111/2006, Sb., o 41 pomoci v

hmotné nouzi, kterým se vyhláší oblasti se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů, tzv. bezdoplatkové zóny.“ (Koncepte PK, 2023, s. 40-41).

4.3.1 Bydlení a tzv. bezdoplatkové zóny

Karviná čelí také problému tzv. obchodování s chudobou. Dle Koncepte PK (2023, s. 26) je „Skupování bytů spekulanty za účelem jejich následného pronajímání sociálně nepřizpůsobivým osobám v současnosti nejvýraznějším rizikem pro místní záležitosti veřejného pořádku“, dále uvádí, že byty často skupují lidé žijící mimo město Karviná. Podle vedení města přítomnost sociálně slabých osob v některých částech města představuje hrozbu pro veřejný pořádek a bezpečnost obyvatel. S cílem získat kontrolu nad migrací sociálně slabých a eliminovat zisky spekulantů, kteří ubytovávají sociálně vyloučené a chudé osoby v často nevyhovujících bytech, byly v roce 2018 zavedeny tzv. bezdoplatkové zóny.

Oblasti se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů neboli bezdoplatkové zóny, vycházejí z ustanovení § 33d, zák. č. 111/2006, Sb., o pomoci v hmotné nouzi (Řezníček & Hejná, 2017). Systém pomoci v hmotné nouzi je: „jedním z opatření, kterými Česká republika bojuje proti sociálnímu vyloučení“ (MPSV, 2023) a poskytuje podporu osobám nacházejícím se v tíživé životní situaci pomoci příspěvku na živobytí, mimořádné okamžité pomoci a doplatku na bydlení.

Bezdotkatkové zóny vyhláovala řada měst ve snaze zabránit sociálně slabým lidem bydlet v určitých lokalitách, jelikož nově přistěhovalí obyvatelé neměli nárok na doplatek na bydlení, pokud se byt nebo ubytovací zařízení nacházely v oblasti se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů vyhlášené opatřením obecné povahy (Člověk v tísni, n.d.). Vyhlásit bezdotkatkovou zónu mohla obec v místech, kde se narušuje veřejný pořádek, ohrožují děti nebo vyskytují lidé pod vlivem návykových látek. V Karviné začaly platit bezdotkatkové zóny v roce 2018 na ubytovny Majáček

a Mašinka, později se rozšířily do celých městských částí Ráj, Mizerov a Hranice, částečně také ve Fryštátě a v některých částech Nového Města. Doplatkovou zůstala sociálně vyloučená část Nového Města, nadále se zde tedy koncentrovali sociálně slabí lidé.

Zavedení bezdoplatkových zón vyvolalo kritiku ze strany odborníků na sociální problematiku a neziskových organizací. Kritiky nejčastěji poukazyvaly na stigmatizaci, porušování lidských práv a svobod, nemožnost zlepšení životní situace a diskriminaci. K 31.8. 2021 byla na návrh 17 senátorů Ústavním soudem zrušena část zákona o pomoci v hmotné nouzi, která umožňovala obcím vyhlásit tzv. bezdoplatkové zóny. Podle zjištění specializované pracovní skupiny „Bezpečná Karviná“ nedošlo v důsledku zrušení zón k výraznému zhoršení veřejného pořádku, což přisuzují dosavadnímu tlaku na problémové nájemníky a spolupráci s vlastníky nemovitostí (Koncepce PK, 2023).

Empirická část

V následujících kapitolách se práce věnuje empirickému výzkumu, zvolenému cíli práce, výzkumným otázkám, metodám, které byly ve výzkumu užity, vzorku participantek, charakteristice nejnegativněji vnímaných míst v Karviné a v neposlední řadě analýze a interpretaci vytvořených dat.

5 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem výzkumu této bakalářské práce je na základě polostrukturovaných rozhovorů analyzovat strach ze zločinu a jeho dopady na každodenní život mladých žen v městském veřejném prostoru Karviné. Důraz je kladen na místa, na kterých ženy v uvedeném městě pocítují strach, z čeho tento strach pramení, jak jej prožívají a jaké volí strategie pro jeho zvládnutí ve veřejném urbánním prostoru. S cílem práce souvisí následující výzkumné otázky, které zní:

1. Jaká místa v Karviné v ženách vyvolávají strach?
2. Jaké faktory ovlivňují percepci strachu žen z Karviné?
3. Jaké strategie při pohybu městem ženy volí pro pocit bezpečí?
4. Jaký vliv má na percepci strachu design města?
5. Jakou roli hraje mediální obraz Karviné ve vztahu k vnímání strachu při pohybu městem?

6 Metodologie

Jako metodu pro tvorbu dat jsem zvolila kvalitativní přístup, který můžeme definovat jako: „...proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“ (Švaříček & Šed'ová, 2007, s. 17). Tuto metodu volím také z důvodu, že se zaměřuje na menší počet participantů, čímž napomáhá lepšímu porozumění žité zkušenosti jednotlivce (Koutná Kostínková & Čermák, 2013). Doplnuje se tak sužitou analytickou metodou, a to interpretativní fenomenologickou analýzou (IPA), které se podrobněji věnuji v podkapitole analytická metoda.

6.1 Vzorkování

Participantky jsem vybírala metodou záměrného výběru, což znamená, že jsem podle stanovených kritérií participantky cíleně vyhledávala (Miovský, 2006). V tomto výzkumu jsem si jako kritéria stanovila věk žen, a to od 20 do 30 let. Mezi další kritéria patří aktivní pohyb po Karviné, tzn. i mimo okolí svého bydliště, k čemuž se pojí také znalost města a orientace v něm.

Na výzkumu participovalo šest žen z Karviné ve věkovém rozpětí 22 až 25 let. Zpočátku jsem participantky oslovila v okruhu svých kamarádek. S dvěma participantkami jsme k sobě našly cestu díky metodě sněhové koule, kdy mi participantky, se kterými rozhovor již dříve proběhl, daly kontakt na jiné ženy, které by téma mohlo zaujmout. Dále jsem pro rozšíření vzorku využila facebookovou skupinu Karviná.

Pro zachování anonymity byla participantkám přidělena písmena P s čísly. Ráda bych těchto šest participantek ve zkratce představila.

P1 (25 let) většinu života žila v Karviné-Mizerov (Karviná 7), dosáhla vyššího odborného vzdělání a nyní pracuje v Ostravě. V oblasti bydliště se vždy cítila bezpečně, ale samotnou Karvinou za bezpečné město nepovažuje a neplánuje zde zůstat, oceňuje ale zeleň města a jeho rozvoj.

P2 (24 let) má ukončené středoškolské vzdělání a pracuje v gastronomii v místní restauraci. Většinu života žila v Karviné – Ráji (Karviná 4) na různých místech v okolí základní školy Prameny, kterou vnímala jako bezpečnou část města. Během studia na střední škole se denně pohybovala v městské části Karviná-Nové Město (Karviná 6), kterou nepovažuje za bezpečnou. O Karviné si myslí, že není bezpečná a ani zde neplánuje zůstat.

P3 (25 let) celý život žila v Karviné-Hranicích (Karviná 8), nyní již žije sama v Karviné-Mizerov (Karviná 7). Nedávno dokončila magisterské studium a vrátila se zpět do Karviné. Na rozdíl od ostatních participantek se v Karviné cítí bezpečně, což přisuzuje tomu, že ona sama zde nemá žádnou špatnou zkušenost. Zaměřuje se na světlé stránky města jako je jeho rychlý rozvoj a nezadluženost. V Karviné by chtěla žít i do budoucna.

P4 (25 let) momentálně dokončuje magisterské studium Sociální pedagogiky a k tomu pracuje v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež v Karviné. Během života žila v různých částech města, nyní v Karviné-Ráji. V Karviné neplánuje zůstat jak z hlediska bezpečnosti, tak i kvůli pracovním možnostem.

P5 (24 let) má dokončené středoškolské vzdělání a pracuje ve státní správě. Do 12 let žila v Karviné 6 poblíž Úřadu práce, kde se jako dítě/dospívající cítila bezpečně, nyní v této části pracuje a již ji nepovažuje za bezpečnou.

P6 (22let) je studentkou Vysoké školy v jiném městě, ale do Karviné se stále vrací. Celý život žije v Karviné-Ráji poblíž karvinské rájecké nemocnice, v okolí bydliště se necítí bezpečně a nechce v Karviné ani do budoucna zůstat kvůli nízké životní úrovni.

6.2 Tvorba dat

S participantkami jsme vedly hloubkové polostrukturované rozhovory. Za hlavní výhodu této metody sběru dat považuji to, že i přes vymezenou osnovu otázek polostrukturovaný rozhovor poskytuje možnost se v průběhu rozhovoru volně doptávat na doplňující otázky v návaznosti na odpovědi participantek. Rozvedení odpovědí může přinést přínosné informace a jinou perspektivu na zkoumanou problematiku.

Sběr dat probíhal od května 2022 a poslední rozhovor byl uskutečněn v lednu 2024. Tento proces započal vytvořením osnovy rozhovoru, kdy jsem si vytyčila hlavní body, kterých jsem se chtěla dotknout, v návaznosti na výzkumné otázky. Na základě těchto bodů byly vytvořeny konkrétní otázky, na které jsem se následně participantek v terénu dotazovala. Na základě získaných zkušeností a relevantních literárních zdrojů jsem osnovu postupně upravovala a doplňovala do její finální podoby.

Díky povaze polostrukturované metody jsem tedy v rozhovorech nepostupovala striktně podle osnovy, ale snažila se, aby probíhaly co nejpřirozeněji. Záleželo mi na tom, aby se participantky cítily příjemně a měly možnost se o svých zkušenostech rozprávět. Avšak pro nezabřednutí mimo téma bylo klíčové pečlivě naslouchat a klást otázky v souladu s osnovou.

Všechny rozhovory byly zrealizovány na veřejných místech, většinou v kavárnách nebo v parku. Jeden rozhovor byl uskutečněn v online prostoru pomocí platformy Google Meet. Volbu míst jsem nechávala na participantkách, aby se cítily co nejkomfortněji. Samotný průběh rozhovorů se

nesl v přátelském duchu, před každým rozhovorem jsme si povídaly o tom, čeho se výzkum týká, ale i jen tak různě o věcech pro vybudování vztahu a důvěry. Obzvlášť s participantkami, se kterými jsme se dříve neznaly bylo nutné přeskocit pomyslnou bariéru, která mezi námi přirozeně byla.

Co se týče etiky výzkumu, tak všechny participantky byly seznámeny s tématem výzkumu, průběhem rozhovoru, s tím, že mohou z výzkumu kdykoliv v průběhu odstoupit a že budou anonymizovány. Všechny participantky s nahráváním rozhovorů souhlasily.

6.3 Analytická metoda

Pro analýzu dat jsem jako metodu zvolila interpretativní fenomenologickou analýzu (Interpretative phenomenological analysis, dále IPA). Jedná se o kvalitativní a induktivní výzkumnou metodu, která si klade za cíl porozumět subjektivním zkušenostem člověka (případně skupině jedinců), umožňuje tak výzkumníkovi jít do hloubky a zkoumat významy, které participant přikládají svým prožitkům z vlastní perspektivy (Gulová & Šíp, 2013). Úkolem výzkumníka je tedy popsat, analyzovat a interpretovat prožitou zkušenost daného člověka. Podle Hendla je výsledkem text: „...který „zní pravdivě“ pro toho, kdo měl danou zkušenost s daným fenoménem, a poskytuje vhled pro toho, kdo ji neměl.“ (2023, s. 133).

IPA má teoretické základy ve fenomenologii, která zkoumá subjektivní prožitky člověka, hermeneutice, která tyto prožitky interpretuje a přisuzuje jim smysl, a idiografickém přístupu, který vnímá každého člověka jako jedinečnou osobnost (Koutná Kostínková & Čermák, 2013). Badatel pomocí metody IPA tedy „fenomenologicky prozkoumává zkušenost konkrétního člověka z jeho perspektivy a zároveň si uvědomuje, že v tomto porozumění hraje ústřední roli také výzkumníkova zkušenost a jeho pohled na svět, stejně

jako interakce mezi ním a participantem“ (Smith, 2004, in Koutná Kostínková & Čermák, 2013, s. 10)

Součástí výzkumu pomocí metody IPA je dvojitá hermeneutika a hermeneutický kruh. Dvojitá hermeneutika je proces, který Koutná Kostínková a Čermák popisují jako respondentovu snahu „porozumět své zkušenosti s daným fenoménem, zároveň výzkumník se snaží porozumět tomu, jakým způsobem k tomuto porozumění respondent dospívá.“ (2013, s. 11). Hermeneutický kruh se zabývá vztahem mezi částí a celkem. Abychom pochopili část, musíme porozumět celku, abychom pochopili celek, musíme porozumět části (Smith, Flowers & Larkin, 2009).

Vzhledem k individuální a hloubkové povaze IPA pro účely diplomových prací Smith, Flowers a Larkin (2009) doporučují vzorek tří až šesti participantů.

7 Charakteristika rizikových lokalit

Všechny rozhovory byly se souhlasem účastnic nahrávány a následně doslovně přepsány do textové podoby v editoru MS Word. Délka rozhovorů byla v rozmezí 30 až 70 minut. Přepsané audio nahrávky jsem několikrát přečetla a důkladně prošla, přičemž jsem si v textu postupně vyznačovala části relevantní k výzkumu a vypisovala první poznámky. Přepsané rozhovory byly podrobeny kódování, při kterém jsem se snažila zaměřit nejen na obsah textu, ale také na užitý jazyk a emoce obsažené ve výpovědích participantek.

7.1. Charakteristika rizikových lokalit

Cílem této kapitoly je podrobněji charakterizovat místa v Karviné, která se opakovaně objevovala ve výpovědích participantek a která vnímají jako problematická z hlediska bezpečnosti. K lepšímu pochopení a orientaci níže zmiňovaných lokalit mají kromě popisu čtenáři pomoci červeně vyznačená místa v příložených mapách. Rizikově vnímaná místa se nacházejí v městských částech Karviná-Nové Město, Karviná-Ráj a Karviná-Mizerov.

Karviná-Nové Město

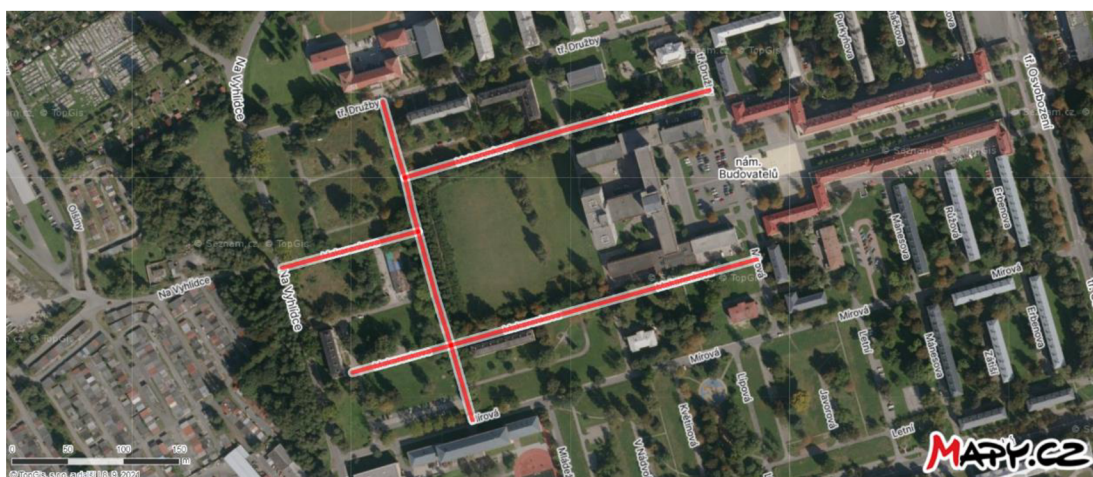
Nejnativněji je participantkami vnímaná městská část Karviná-Nové Město (označovaná také jako „šestka“), ta má mezi místními špatnou pověst a nálepku nebezpečné lokality. Podle mapy kriminality, spravovanou policií České republiky, v Karviné-Novém Městě skutečně dochází k nejvíce trestným činům a přestupkům v porovnání s ostatními částmi města (Policie České republiky, 2024). Město Karviná si situaci uvědomuje a snaží se s ní pracovat pomocí projektů v rámci prevence kriminality, které již byly zmíněny v teoretické části v podkapitole 4.3: „Struktura kriminality je zde různorodá, nicméně převládá trestná činnost majetkového a násilného charakteru. Z těchto důvodů je ze strany úřadů, republikové a městské policie věnována této městské části zvýšená pozornost. Byl zde aplikován několika

způsoby program prevence kriminality a další významné aktivity především pod záštitou městské policie.“ (Koncepce PK, 2023, s. 9)

Karviná-Nové Město je z většiny tvořena cihlovými bytovými domy II. kategorie postavenými v 50. letech 20. století, které původně obývali zaměstnanci místních dolů. V současnosti v nich žijí většinou Romové a starší občané (Kvasnička, 2010). Pro svůj špatný technický stav zde bylo zbouráno minimálně 60 vchodů (Čemusová, 2019). Podle Koncepce (2023, s. 9) je tato lokalita „typická vysokou koncentrací sociálně slabého a nesoběstačného obyvatelstva, s čímž je spojen výskyt kriminogenních faktorů ve vyšší míře než v ostatních částech města. Za významný zdroj koncentrace nepřízpůsobivých obyvatel je považováno dostupné bydlení v objektech majoritního vlastníka bytového fondu – Heimstaden, s.r.o.“.

V Karviné-Novém Městě za nejrizikovější oblast dotazované považují především její zadní, sociálně vyloučenou část, kde se nachází Středisko volného času Juventus, domov pro seniory a náměstí Budovatelů s ubytovny Předvoj a Kaktus. Konkrétně se jedná o ulice Makarenkova (viz. obrázek 1), Na Vyhlídce, U Bažantnice (viz. obrázek 2) a jejich přilehlé okolí. Žijí zde většinou lidé poznamenaní exkluzí. V roce 2017 v blízkosti ulice U Bažantnice došlo k oplocení dříve veřejnosti přístupného dvora, do kterého již mají přístup pouze obyvatelé oplocených domů.

Obrázek 1

(Zdroj: Mapy.cz)

Obrázek 2

(Zdroj: Mapy.cz)

Karviná-Ráj – Ulice Prameny, Víta Nejedlého, Březová a okolí rájecké nemocnice

Všechny participantky, kromě P1, zmiňují, že se necítí bezpečně v okolí rájecké nemocnice a v poslední době ani v okolí ZŠ a MŠ Prameny (zvýrazněno na obrázku 3), kde žijí čtyři z šesti dotazovaných žen.

Tato městská část se vyznačuje především hustou sídlištní zástavbou panelového typu a nejvyšším počtem obyvatel (Koncepte PK, 2023). Důvodem, proč se v této části města některé participantky necítí v poslední době bezpečně je vysoká fluktuace osob, které jsou jimi vnímané jako rizikové (lidé pod vlivem návykových látek, dealeři drog, Romové a lidé bez domova). To je potvrzeno také v Koncepti PK: „Poslední dobou je možné pozorovat snahu některých osob, vytlačených aktivitami programu Nulové tolerance a dalších, především z Karviné-Nového Města, o získání nového působiště v této městské části, jelikož v této oblasti je mnoho bytových jednotek využíváno ke spekulativní činnosti – pronajímání za nestandardní ceny.“ (2023, s. 9).

V prostoru parkoviště rájecké nemocnice na tř. 17. listopadu dochází k prostituci (Koncepte PK, 2023). I přesto, že: „do těchto míst dochází prostitutky, které zde čekají na klienty po předchozí telefonické domluvě“ (Koncepte PK, 2023, s. 27), tak je tato lokalita participantkami vnímaná jako riziková.

Obrázek 3

(Zdroj: Mapy.cz)

Karviná-Mizerov – Pískovna (Kačok), lesopark Dubina

Dalším často zmiňovaným místem je pískovna (Kačok). Jedná se o vodní plochu na okraji sídliště v městské části Karviná-Mizerov (obrázek 4). Pro městskou část Mizerov je charakteristická smíšená bytová zástavba a prolínání panelové zástavby s rodinnými domy (Koncepte PK, 2023).

Kačok se pro participantky mění v rizikové místo zejména večer, a to kvůli špatné osvětlenosti a blízkosti garážové a zahrádkářské kolonie, kterými je prostor ohraničen. Přes den jej vnímají jako příjemné místo, jelikož disponuje zelení a klidem.

Dle Koncepte (2023, s. 9) je v Karviné-Mizerově nejrizikovějším místem lesopark Dubina: „kde se schází závadová mládež a zároveň zde s oblibou bivakují v nouzových příbytcích bezdomovci. V samotném lesoparku bylo vybudováno workoutové hřiště, oblíbené především mezi aktivní mládeží.“ Lesopark Dubina (obrázek 5) byl po Karviné-Novém Městě označován jako rizikový právě pro shlukování skupin pod vlivem návykových látek.

Obrázek 4

(Zdroj: Mapy.cz)

Obrázek 5

(Zdroj: Mapy.cz)

8 Výsledky výzkumu

8.1 Strategie pro zvládání strachu

Jako primární strategii participantky volí nejtít neštěstí naproti a minimalizovat tak riziko trestné činnosti i verbálního obtěžování (catcalling), které v nich vyvolává nejen strach, ale i jiné nepříjemné pocity jako je například ponížení. Mezi tyto strategie patří především pohyb po Karviné za denního světla a vyhýbání se místům, která vnímají jako nebezpečná či pocitově nepříjemná, ať už na základě vlastní zkušenosti, zkušenosti známých nebo pověsti. V případě nutnosti volí jít delší, ale jimi vnímanou bezpečnější cestou, například podél hlavních cest, kde bývá vyšší výskyt lidí a osvětlení, zajistí si mužský doprovod nebo využijí taxi služeb. Při pohybu ve večerních hodinách své okolí obezřetně pozorují a vyhodnocují rizikové situace či osoby. Za nejrizikovější dobu považují páteční a sobotní večery, z ročního období zimu.

P3 řekla, že: *„Raději půjdu po hlavní cestě, kde jsou lampy, kde jezdí auta... třeba když projíždí nějaké auto tak jako nejdu po té straně chodníku, která je blíž k cestě, ale spíš jdu na druhou stranu. Jako dělám nějaké úkony, kroky, nějaké mechanismy, kterými se snažím se jako trošičku ochránit, i když se třeba v té dané části města cítím bezpečně, ale člověk prostě pro jistotu raději udělá ten krok navíc.“*

P2: *„Když vím, že nemám chlapský doprovod, tak se snažím být za světla doma. A když vím, že ho mám, tak to neřeším. Ještě někomu volám po cestě domů, když nemám s kým jít, sice to je horší, ale zas aspoň ten, s kým volám, pozná, co se děje.“* Stejně jako P2 i P1, P5 a P6 buď s někým telefonují, nebo hovor předstírají, když se necítí bezpečně, aby potenciálnímu pachateli daly najevo, že o nich někdo ví a čeká na ně. Všechny také uznávají, že je to horší varianta, jelikož pozornost věnují samotnému hovoru než prostoru, ve kterém se právě nacházejí.

P4: „Já prostě nemám ráda nějaké konflikty a další věci, takže když vidím nějakou skupinku lidí, tak já radši přejdu úplně, úplně někam jinam, než abych se s nima musela nějak dostat do kontaktu, a když už jako chodím po ulici, tak už jsem taková podezřívavá, jakože jo, tam je nějaká skupinka, tak to asi nebude, možná dělat dobrotu tak radši přejdu.“ Společně s P4 se i ostatní dotazované ženy raději vyhnou potenciálnímu nebezpečí a buď přecházejí ulice, nebo úplně změni trasu. To většinou pramení ze zkušeností se slovním obtěžováním.

P4 v rozhovoru zdůraznila, že problém nevnímá ani tak v designu města, ale v lidech, kteří se v poslední době v okolí jejího bydliště mění a nezná je. To přisuzuje zrušení tzv. bezdoplatkových zón a bourání bytových domů v Karviné-Novém Městě, ve kterých žili sociálně slabé rodiny, kterým majitel bytových domů nenabídl jiné byty. Dodává, že: „u nás v okolí dost, protože začali bourat ve velkém baráky na šestce. To město se je tam nějak snažilo udržet, ale nevím. Do těch zničených baráků se nikomu nechce investovat, tak je lepší to zbourat, a ti lidi někam musí, tak jdou do nájmu a hezky je stěhují tady k nám.“ Vysokou fluktuaci osob a s ní související anonymitu v této lokalitě negativně vnímají i P2: „Jsem šla od auta a tam feřáci, cigáni, tam bezdák hrabal pudlice...“ a P5: „ale teď kom někdy to tu už je taky divné, že prostě se tu potulují divní lidi. A hlavně hodně cigánů se už taky stěhuje na čtyřku¹... že jak venčím, tak vidím, jak jdou od zdravotky k nám a dřív to tady nebylo, celkově... i bezdomovci, takoví divní staří lidi, v kapucích... nikdy nevíš, co to je za lidi a co od nich čekat.“ Anonymita a jinakost osob v okolí bydliště je jedním z důvodů, proč se zde P2, P4 a P5 necítí bezpečně.

¹Karviná-Ráj

8.2 Rizikové osoby

Všechny participantky se shodují v tom, že za rizikové osoby nejčastěji považují osoby bez domova, Romy, osoby pod vlivem drog včetně alkoholu a skupiny teenagerů. Zde považují za důležité zdůraznit, že jde o subjektivní vnímání a zkušenosti dotazovaných žen, kdy se jednalo především o slovní obtěžování a narušování osobního prostoru ze strany výše zmiňovaných osob. Přímo negativní zkušenost má pouze P1, která byla obětí pokusu o napadení skupinou mladých Romů ozbrojených noži.

Strach je intenzivnější v noci, kdy se snižuje viditelnost, roste množství lidí na ulici a zvyšuje se anonymita, ženy se tak cítí zranitelnější. V noční dobu, hlavně v pátek, se podle participantek mění složení osob pohybujících se v městském prostoru – zvyšuje se počet skupin mladých lidí a mužů, kteří pro dotazované ženy představují největší hrozbu. Konkrétně uvádějí muže v produktivním věku pod vlivem alkoholu a jiných drog: *„Asi opilého, neznámého člověka, protože když jdu třeba sama po ulici a vidím někoho takového, tak vždycky radši přejdu, protože mě nebaví... jak na mě řvou takové ty hlouposti... Takže asi obecně opilí lidi a pak ještě takové ty skupinky mladých kluků, to taky úplně nedávám.“*(P1). Podobně jako P1 odpověděla i P4: *„Má nějaké takové nekoordinované pohyby a takhle, osobu, která už jako má takové ty urýpané poznámky a tak“*.

P5: *„Takže...když divně chodí, to jsou třeba ti ožralci a takhle, když se divně koukají, když mají kapuci, když jsou ve větší skupince lidí...muži... třeba nikdy jsem neměla strach z žádné ženské, přitom taky tě můžou zabít nebo otrávit (smích)“* dále upřesňuje věkovou skupinu mužů: *„Třeba 16-17, puberťáci ve skupinkách, ale samostatný třeba 25+ do těch 50, ale úplně starých se nebojím jakože.“* Stejně to vnímá i P3: *„...Když přijde nějaký senior, který je prostě opilý, možná trošku vulgární z hospody, tak toho se až tolik nebojím, prostě toho obejdu a možná by ani nenašel energii nějak mi jako ublížit.“* Od starších mužů ženy už neočekávají

takovou hbitost, sílu ani promyšlenost, proto pro ně nepředstavují takovou hrozbu jako mladší muži.

„No chodím rychleji, abych od nich vypadla, na to nejde reagovat, radši se zpátky neozývát, nikdy nevíš, co ti udělají“ P5 poukazuje slovní obtěžování od mužů a na nepředvídatelnost jejich chování, obzvláště, pokud jsou pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek.

8.3 Role veřejného osvětlení v designu města

Z řady výzkumů vyplývá, že veřejné osvětlení zastává při pohybu v městském veřejném prostoru klíčovou roli (Valentine, 1990; Koskela, 1999; Jíchová, 2013). Podle odpovědí participantek je v designu města pro pocit bezpečí a jistoty nejdůležitějším prvkem. V rozhovorech se ukázalo, jak detailně jej ženy vnímají a jak ovlivňuje nejen přizpůsobování pohybu po městě, ale také prožívání pocitu strachu či naopak bezpečí. Všechny participantky veřejné osvětlení považují za fundamentální prvek ve veřejném prostoru. O to víc se při tématu v rozhovorech projevil kritický pohled na problematiku, vyvstalo několik připomínek ke konkrétním místům v Karviné a u participantek P1 a P6 také vnitřní rozpor v jeho vnímání.

8.3.1 Světlo na zavolání

Participantky P2, P4 a P5 bydlí ve stejné lokalitě v blízkosti centra, a to v Karviné Ráji v okolí Základní a Mateřské školy Prameny a restaurace Brno. Společně sdílejí frustraci z výpadků osvětlení v ulicích Prameny a Víta Nejedlého, ve kterých se musejí i přes nepříjemné pocity způsobené tmou pohybovat, a to kvůli neodkladným povinnostem jako je například venčení psů. Název kapitoly odkazuje na zkušenosti místních s řešením výpadků osvětlení, kdy několikrát museli kontaktovat Technické služby Karviná, aby se ve zmíněných ulicích rozsvítily pouliční lampy.

Participantka P4 zmiňuje nefunkčnost osvětlení v ulici Prameny. Vnímá to jako vážný problém, kvůli kterému se ve tmě venku cítí ohroženě a nekomfortně. Do kontrastu udává pokutování za parkování, čímž zdůrazňuje, že tyto opakované výpadky nejsou dostatečně řešeny a pozornost se věnuje ne tak zásadním věcem: „*Joo, tak pokud funguje, tak je to fajn (smích)... Ale tady mě zarazí to, že fakt večer je tma a lampy...nesvítí vůbec! Tady nevidíš na krok... tohle třeba neřeší, ale zdupou tě za to, jak parkuješ třeba... (smích) ale šla jsem se psem a fakt nevidíš na krok a nic s tím v tu chvíli neuděláš.*“ Na konci výpovědi je patrné, že P4 pociťuje v těchto chvílích bezmoc.

P5 navazuje na P4, popisuje situaci mezi ulicemi Prameny a Borovského: „*Technické služby zapomínají u nás v ulici spouštět lampy a je velice nepříjemné, když musíš jít ven, kde nikde nic nevidíš. Dvakrát jsem jim psala e-mail, sousedka tam volala na vrátnici a asi to pak rozsvítili. Nevím, jak to funguje, ale nějak často to tady zapomínají zapnout... A třeba týden nesvítily ulice, jak je jídelna Prameny², to jsem venčila a vždycky jsem viděla, že tam je úplně tma.*“ V odpovědi je patrná kritika Technických služeb Karviná.

P2 situaci komentuje takto: „*...nejvíc mi chybí na Víta Nejedlého, tam fakt nevidíš na krok před sebe. Však teď jsem byla na nehty u Natky, si vem, kde bydlí ona a kde já, tak 200 metrů od sebe (smích). Nebylo ani 10, možná 9, a já stejně volala příteli, ať pro mě přijde... Ti, co tam bydlí jsou chudáci.*“ Zde je nutno dodat, že participantka P2 s přítelem nesdílí stejnou domácnost ani nebydlí v těsné blízkosti. Doprovod však v těchto situacích považuje za velmi důležitý, jelikož v okolí bydliště zaznamenala zvýšený pohyb dle ní rizikových osob: „*(...) To vidím u sebe v baráku, vedle mám dealera, takže u vchodu furt feťáci (...)*“.

² Ulice Víta Nejedlého.

8.3.2 Vlastnosti veřejného osvětlení

V rozhovorech jsem se explicitně nedotazovala na vlastnosti veřejného osvětlení jako jsou například jas, barva světla, rozsah osvětlené plochy nebo typ lamp, participantky však samy začaly sdílet své postřehy a postoje ke změnám osvětlení ve veřejném prostoru. Toto spontánní sdílení postřehů demonstruje, jak silně ženy vnímají veřejné osvětlení v každodenním životě a jak ovlivňuje jejich pohyb po městě.

Postřehy P3 zní takto: *„Ty lampy jo, tak to si myslím, že mi chybí lampy jako průřezově, protože se mi zdá, že je ubrali. Tam, kde kdysi byly tři, tak teď jsou jenom dvě, ta prostřední už tam třeba není. Nebo změnili typ osvětlení, kdysi byly takové ty lampy, které svítily... to byla vlastně ta kopule... tak ta svítila jako do prostoru a teď je vyměnili za ty ledkové a ty svítí vlastně jenom jako trychtýřovitě, jenom dolů, všimla sis toho?“*

P1 zmiňuje: *„Takové ty staré oranžové lampy, jak skoro nesvítí, tak jsou na nic. Pak ty, asi na čidla, co se rozsvítí až jak se blížíš, takže jdeš do tmy, nebo se rozsvítí až, když projdeš, ty jsou fakt užitečné jak... (smích). Ale jako jinak mě nenapadá, kde by mi chyběly, takže asi ne.“* Veřejné osvětlení je podle P1 v Karvině dostatečné, ale necítí se komfortně ve chvíli, kdy před sebe nevidí kvůli tomu, že se nenachází v dostatečné blízkosti čidla.

Slabý jas lamp vnímá stejně také P6: *„Asi mi nikde takhle nechybí...ale mi vadí spíš to, že svítí slabě nebo vůbec. Ono to je asi kvůli úspoře, že svítí méně nebo třeba každá druhá, což chápu jako, je krize. Ale když víš, jaké to tady je, tak se prostě fakt necítíš dobře po cestě domů večer, ještě třeba o víkendu.“* Slabě osvětlený prostor je P6 negativně vnímám proto, že umocňuje její pocity z města, necítí se v Karvině bezpečně.

8.4 Rozpor

U P1, P2, a P6 dochází k vnitřnímu rozporu ve vnímání veřejného osvětlení a zeleně ve městě. P1 popisuje, jak prožívá vnitřní rozpor v návaznosti na veřejné osvětlení. V přírodním prostředí jej nepovažuje za nezbytnost: „...*Já jsem určitě za světlo ve veřejném prostoru, ale zároveň jsem v rozporu s tím světelným smogem, že třeba určitě u nás u Kačoku vůbec nesvítí, je tam úplná tma, ale zároveň si říkám, že to je přírodní prostředí a že tam ty lampy nepatří, protože tam to je, jak kdybys šla do parku, já nemám důvod tam chodit, není tam nic, tam se jdeš opravdu jen projít, takže tam světla asi ani nemusí být. Jinak jsem pro, když fungují, jak fungují, protože často se stává, že lampy nesvítí, ale to se dá vyřešit.*“

Podobně jako P1 vnitřní rozpor ve vnímání veřejného osvětlení zažívá i P6. Na jednu stranu si participantky uvědomují, jak je pro jejich pocit bezpečí důležité se pohybovat po osvětlených místech, jelikož pouliční osvětlení vnímají jako prvek, díky kterému se mohou svobodně pohybovat po městě i v nočních hodinách a necítit se ohroženy. Ze všech rozhovorů vyplývá, že osvětlení u dotazovaných žen snižuje prožívanou míru strachu a stresu tím, že jim poskytuje přehled o daném prostoru a potenciálních rizicích v něm.

Na druhou stranu si P1 a P6 připouštějí i negativní dopady umělého osvětlení. Participantka P6 konkrétně zmiňuje škodlivý vliv studeného bílého světla na cirkadiánní rytmus živočichů žijících jak ve městě, tak i mimo něj: „...*Určitě, myslím, že je to strašně důležité, hodně to ovlivňuje ty moje noční cesty (smích), ale... já nevím, na jednu stranu bych je měla nejradši všude, to je jasné, na druhou si říkám, že to asi není úplně zdravé, nebo jak to říct... třeba i pro zvířata, hlavně teď jak dávají ty bílé světla. Z toho můžou být třeba zmatené.*“ (P6)

Z odpovědí P1 a P6 je zřejmé, že jsou nespokojené se světelným smogem, který způsobuje veřejné osvětlení, ale zároveň je to něco, co považují za důležité a mohou se díky tomu pohodlněji a bezpečněji pohybovat nočním

městem. Jedná se o jakýsi ústupek, který jsou kvůli strachu nuceny přijímat. Obdobně tomu je u rozporu se zelení ve městě.

U P1 se vnitřní rozpolcenost kromě veřejného osvětlení objevuje i ve vnímání zeleně „...*Já mám právě ráda Karvinou za to, že to je zelené město a je to takové právě více přírodní, takže kdyby se to odstranilo, tak se mi to město tolik nelíbí, jakože večer se tam necítím a je to takové ech, ale zase tam nechci jen holé prostranství...*“. V rozhovoru odkazovala i na změnu, která proběhla u obchodního domu Prior, kde se ještě nedávno nacházelo posezení obehnané přerostlým křovím. Prior zmiňuje i P2 ve vztahu k pocitu bezpečí a přehlednosti: „*Jsem člověk, co má rád zeleň, takže asi lépe udržovaná, ne to, jak to bylo třeba u Prioru*“.

Když participantky popisovaly místa, kde se naopak cítí bezpečně, tak byla také zmiňována udržovaná místa. Zmíněno bylo například Masarykovo náměstí a obecně místa, kterým se věnuje pozornost a pohybuje se na nich velké množství lidí. Cítí se bezpečněji na místech, o která se pečuje. I když samotný design nemůže zaručit bezpečnost, může u žen ovlivnit vnímání kontroly nad daným prostorem a podpořit je k sebevědomějšímu využívání veřejných prostor. Hlavním faktorem bezpečí je ale denní doba, během dne se ženy na většině míst cítí bezpečně.

P1 zmiňuje: „*třeba náměstí, když tam jsou otevřené podniky do 11 třeba a i dýl.*“ A dále doplňuje: „*No řekla bych, že díky těm lidem, díky těm dobrým podnikům, co tam jsou, tam nechodí lidi jak do té Pasáže nebo nějakých nonstopů třeba tolik, vím, že tam tudy budou chodit lidi, když mají třeba do půlnoci a ideálně tam, kde jsou světlá, tam kde jsou kamery a jezdí tam třeba ti policajti.*“ P1 si určuje bezpečná místa také podle podniků, které rozlišuje na „lepší“ a „horší“ podle jejich zákazníků. Bezpečný pocit navozuje vyšší výskyt lidí, které díky umístění podniků nevnímá za rizikové. Předpokládá, že podniky na náměstí navštěvuje

více žen než mužů. Zatímco hospody na sídlištích navštěvuje více mužů, kteří by pod vlivem alkoholu mohli P1 obtěžovat, což se také podle jejich zkušeností děje.

8.5 Altruistický/zástupný strach

U všech participantek se během života objevuje tzv. altruistický/zástupný³ strach neboli strach o druhé. Tento termín poprvé definoval Mark Warr (1992) a dále na jeho myšlenku navázala Karin A. Snedker (2006). Snedker přichází s pojmem zástupný strach, který považuje za užitečný doplněk konceptu altruistický strach (Snedker, 2006), jelikož: „V případě strachu o blízké druhé lze však spíše tvrdit, že se altruistické chování obávajících prolíná s jejich osobními zájmy“ (Osman & Jíchová, 2019, s. 105). Rodiče se zpravidla více bojí o dcery než o syny, a to kvůli předpokladu, že jsou zranitelnější a náchylnější k sexuálnímu obtěžování nebo zneužití (Osman & Jíchová, 2019). V případě tohoto výzkumu se jedná o strach rodičů a partnerů o participantky.

P5 pracuje v Karviné-Novém Městě, tedy lokalitě, která je považována za nebezpečnou. Rodiče se ji snaží na dálku chránit tím, že ji vybavili pepřovým sprejem: „No rodiče jo... at' nosím pepřák, když jdu do práce, že kdyby náhodou někde někdo i třeba tady okolo Pramenů.“ Ten nosí pouze v zimě, kdy se z práce vrací za tmy. Pepřový sprej od rodičů nebo partnerů dostaly kromě P3 i ostatní participantky.

Dotazované často popisují, jak jim rodiče říkali, jakým místům a komu se v Karviné vyhýbat a jak, případně s kým, se po městě ve večerních hodinách pohybovat. To se týkalo se především večerních doprovodů. Rodiče svým strachem však ovlivňují i své děti, které tak učí opatrnosti, ale také se bát určitých míst a osob (Osman & Jíchová, 2019). V dospělosti se „dohled“ rodičů

³ V této práci je pro zjednodušení užíváno pouze označení altruistický strach.

přesouvá na partnery participantek a rodiče tak tolik nepociťují strach o své dcery.

V případě P1: „A rodiče to furt vyžadují, mamka vždycky říká, ať si radši vezmu taxíka. Kdysi jsem to tolik neřešila a šla třeba s někým a pak to došla, ale teď po... si radši беру taxíka vždycky. A vždycky jdu radši s klukem. Když jsme dvě holky, tak se obě necítíme komfortně.“ Odmilkou je P1 myšlena nedávná zkušenost s pokusem o napadení. Na základě této negativní zkušenosti k pohybu po městě ve večerních hodinách již využívá taxi služby, kterou ji vždy radili rodiče. Výhradně mužský doprovod je něco, co se objevuje u všech participantek jako strategie pro pocit bezpečí, všechny si však uvědomují, že i muži zažívají strach při pohybu nočním městem, ale jen P3 cítí obavu o samotný mužský doprovod, když se po jejím doprovodu domů v noci vrací sám. Nejen P1, ale i P5 a P6 během rozhovoru poukázaly na paradox, kdy se na ulici obávají cizích mužů, ale pro pohyb nočním městem preferují mužský doprovod.

P2 popisuje, jak ji její bývalý přítel koupil pepřový sprej: „Jojo, mně to kupoval ještě bývalý, se svítilnou, super (smích)“ a pokračuje: „a jako chtěl ať o sobě dávám i vědět a tak... Jak jsem byla mladší, tak asi klasicky aji mamce jsem musela dávat, teď už jakoby ne.“ Obavy rodičů o dceru P2 se snížily ve chvíli, kdy si našla partnera, který převzal „dohled“, který dříve zastávali rodiče. P6 má podobnou zkušenost jako P2: „Mně vždycky táta volal, když jsem byla venku a jakože kde jsem, s kým jsem a jestli mám doprovod domů, nebo jestli mi má jít na zastávku naproti. Nebo pro mě rovnou někam přijít, jakože když byl doma teda... Ale volal, i když byl v práci.“ a „Jojo, jak jsem si našla přítele, tak stačilo prostě říct, že s ním jdu a byl v klidu a nic víc ho nezajímalo (smích).“ P6 později přiznává, že však rodičům někdy i lhala o tom, kde a s kým je: „Teďkom to chápu, ale kdysi mi to přišlo spíš otravné, když ti furt někdo volá a chce vědět, kde seš a takové. Jsem si kolikrát prostě něco vymyslela a dobré (smích)“.

Z výpovědí některých participantek je zřejmé, že si tato „pravidla“ internalizovaly a samy určitý „dohled“, nejčastěji v podobě mužského doprovodu, samy vyhledávají i dál. To je nejsilnější u P2, která vyžaduje, aby ji vyzvedával přítel z práce i přesto, že do ní dojíždí autem, a to kvůli pozdním návratům domů, kdy už není možnost zaparkovat v blízkosti domova. Okolí svého bydliště totiž považuje za rizikové a nechce se v něm v nočních hodinách pohybovat sama: *„Jezdím, ale když vím, že on nepřijde, že mě nestihne v práci a vzhledem k tomu, že u baráku nemám kde parkovat a že z 90 % třeba v neděli večer nezaparkuješ kolem Pramenů ani kdybys nevím co, tak to dávám k nemocnici a když si vybereš, jestli půjdeš od nemocnice až nahoru na Březovou po Březové pěšky, tak ne, voláš si taxíka a obětuješ těch 120 korun radši.“*

8.5.1 Pověst míst

Participantky si internalizovaly altruistický strach rodičů a stále se vyhýbají místům, která jsou vnímána jako nebezpečná, aniž by na nich ony samy zažily negativní zkušenost. Na základě pověstí, které byly podporovány také zákazy rodičů nebo prezentací médií, se dotazované ženy záměrně některým místům stále vyhýbají.

V rozhovorech popisovaly situace z dětství, kdy doma bylo zle, když rodiče zjistili, že se dcery pohybovaly v domněle nebezpečných lokalitách, nebo když z kroužku nejely domů autobusem, ale šly pěšky (v případě kroužků ve Středisku volného času Juventus v Karviné-Novém Městě). Místa s negativní pověstí jsou dle participantek městská část Karvina-Nové Město, lesopark Dubina a park Boženy Němcové, který se nachází v blízkosti nemocnice Ráj.

P1 hovořila o zkušenosti z dětství: *„Si pamatuju, že jednou, jak jsem šla jako malá přes šestku právě z toho Juventus, a ségra mě práskla, že jsem tam šla a nejela autobusem, tak to jsem doma dostala takový sekec (smích)“*. O Juventus

mluvila i P3: „Určitě jako ta šestka no. Za gymplem je Juventus, to vždycky, když jsme měli třeba taneční, přípravu na taneční, tak rodiče vždycky říkali, že až skončíme, tak že mám zavolat a radši pro mě přijedou, určitě jsem se nikdy nepouštěla odtamtud sama.“ Druhým místem s negativní pověstí je lesopark Dubina. P3 vypráví: „Určitě Dubina (smích). To mi rodiče říkali ať jdu jinudy a nechodím tama, hned vedle ještě ten hřbitov, možná i proto jsem tudma nechodila.“ A P2: „No Dubina, celá Šestka, od nemocnice dolů do parku bych taky nešla sama. To jsou místa, kterým se už prostě vyhýbáš, protože víš, že to tam je špatné.“ V těchto lokalitách ony samy nikdy nezažily špatnou zkušenost, i přesto zde cítí strach a místům se vyhýbají, jelikož jsou spojována s výskytem rizikových osob, před kterými byly participantky rodiči varovány.

Pověst města a strach dotazovaných žen ovlivňují i média a to, jak je Karviná médií prezentována. K médiím nejčastěji odkazovala P5: „Když jsem chodila venčit za soud, tak jak tam nikde nikdo není, tak si začneš představovat. V dnešní době, jak se všude prostě střílí, tam někdo s nožem tam zas něco...ale nesmíš nad tím přemýšlet.“ A: „Nikdy nevíš, co to je za lidi a co od nich čekat, ještě teď jak se furt něco děje, ta střelba v lese, ve škole, i tu nedávno znásilnili ženskou venku... Nejde už z těch lidí nemít strach.“ Tragické události v médiích nutí P5 k vyšší ostražitosti, stresu a občasnému neklidu, při kterých se ale sama sebe snaží uklidnit. O událostech v Karviné odkazovala ke znásilnění ženy. Na základě přepadení v sousedství v rozhovoru kritizovala, že se v lokálních médiích málo informuje o přepadeních žen, což považuje za nebezpečné pro ostatní.

I přesto, že všechny participantky, až na P3, Karvinou nevnímají jako město pro život právě kvůli vysoké míře nezaměstnanosti a kriminality, tak vůči mediálnímu obrazu Karviné se ohrazují. Konkrétně vůči datům společnosti Obce v datech, kdy za rok 2023 Karviná skončila na poslední příčce v indexu kvality života: „Takhle bych to neřekla, že jsme úplně nejhorší, super určitě taky ne, ale nejhorší nevím... Oni se snaží to město zlepšit. Sice si myslím,

že na špatných místech, protože neřeší problémy, které tady jsou. Takže oni to město zvelebují takhle navenek, ale to, co je uvnitř v těch lidech, to se už neřeší.“ P4 si nemyslí, že Karviná patří na poslední místo v žebříčku, sama ve městě však žít dále nechce a s dokončením studia se plánuje stěhovat do jiné části republiky. Uznává, že se město snaží zlepšovat a rozvíjet, zároveň ale ignoruje palčivé sociální problémy.

P5 zastává stejný názor jako P4: „Nemyslím si, že jsme nejhorší v republice, jako třeba Sokolov a Most se taky říká, že to tam je strašné, a podle toho co říkají média bych i tak řekla, že to tam je horší jak Karviná. Přijde mi to asi přehnané... kdyby si člověk zašel někde jinde, kromě té šestky, tak mi to nepřijde jako nejhorší, jako ani ne jako nejlepší (smích), ale ne jako nějak extra špatné.“

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo analyzovat strach ze zločinu a jeho dopady na každodenní život mladých žen v městském veřejném prostoru Karviné. Důraz byl kladen na místa v Karviné, kde mladé ženy pocítují strach. Dále se pozornost věnovala tomu, z čeho tento strach pramení a volbě strategií pro jeho zvládnutí ve veřejném urbánním prostoru. Z rozhovorů vzešlo pět hlavních témat. Strategie pro zvládnutí strachu, které se prolínají celým výzkumem, Rizikové osoby, tedy ty, které participantky vnímají jako rizikové, Role veřejného osvětlení, Rozpor a Altruistický strach.

Přestože designu města dotazované ženy obecně nepřikládají takovou váhu, tak pro veřejné osvětlení platí opak. Pro pocit bezpečí při pohybu městem je zcela zásadní. Dochází zde však také k vnitřnímu rozporu, kdy participantky vyjadřují nespokojenost se světelným smogem a jeho vlivem na zdraví živočichů. Z této perspektivy se jedná o ústupek, který jsou kvůli strachu nuceny přijímat.

Zásadnější roli ve vnímání pocitu bezpečí hraje fluktuace osob. Participantky zmiňují, že problém nevnímají v designu města, ale v lidech, kteří se po městě, a v poslední době v okolí jejich bydliště, pohybují. To v Konceptu prevence kriminality statutárního města Karviná na období 2023-2028 uznává i samotné město. Z toho můžeme vyvodit, že kontroverzní projekty jako Nulová tolerance, která zde byla od roku 2009, nemají v tomto směru takový vliv, jaký jim je přisuzován ze strany vedení města. Anonymita a jinakost osob v okolí bydliště je jedním z důvodů, proč se participantky v lokalitách, které dříve považovaly za bezpečné, již bezpečně necítí. Jako rizikové osoby vnímají osoby pod vlivem drog, Romy, osoby bez domova a skupiny teenagerů, ve všech případech spíše muže než ženy.

Ve výzkumu se objevil také tzv. altruistický strach, tedy strach o druhé, konkrétně strach rodičů a partnerů o participantky. Na základě zákazů a rad

rodičů se participantky v Karviné stále vyhýbají určitým místům a lidem, i přesto, že samy nemají negativní zkušenost. Participantky si tato „pravidla“ internalizovaly a samy určitý „dohled“, nejčastěji v podobě mužského doprovodu, samy vyhledávají i dál.

Zdroje

Čemusová, T. (2019, 10. dubna). *K zemi jde celé sídliště. Proč v Karviné bourají část města, do které se investovaly desítky miliónů?* iRozhlas. Citováno 1. 4. 2024. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/karvina-bourani-domu-residomo_1904100620_tec

Český statistický úřad (ČSÚ). (2024, 12. ledna). *Nezaměstnanost v Moravskoslezském kraji k 31. 12. 2023*. Krajská správa ČSÚ v Ostravě. Citováno 1. 4. 2024. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xt/nezamestnanost-v-moravskoslezskem-kraji-k-31-12-2023>

Člověk v tísní. (n.d.). *Doplatek na bydlení*. In *Průvodce právem sociálního zabezpečení*. Citováno 1. 4. 2024. Dostupné z: <https://clovekvpravu.cz/prirucka/11-pravo-socialniho-zabezpeceni/11-4-davky-pomoci-v-hmotne-nouzi/11-4-3-doplatek-na-bydleni/>

Danková, M. (5. listopadu, 2011). *Nulová tolerance v Karviné nedovolí nárůst nepřizpůsobivých občanů*. POLAR – Moravskoslezská regionální televize. Citováno 1. 4. 2024. Dostupné z: <https://polar.cz/zpravy/karvinsko/karvina/8258/clanek>

Fischer, S., & Škoda, J. (2009). *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Grada Publishing.

Fusek, P. (2019). *Oficiální stránky statutárního města Karviná – Demografie Morava*. Citováno 1. 4. 2024. Dostupné z: https://www.karvina.cz/uploads/OSO/PF_Demograficka_studie_Karvina_ke_KP_2019.pdf

Gulová, L., & Šíp, R. (2013). *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Grada Publishing.

Hendl, J. (2023). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* (Páté, přepracované vydání). Portál.

Chromíková, E., Koprajdová, P., Pálková, H., & Polová, Z. (2012). Shrinkage města Karviná. In *Studentská vědecká konference: Věda má budoucnost*. (s. 1–4). Ostravská Univerzita.

Jíchová, J. (2013). *Kriminalita a její percepce v městském prostředí*. [Disertační práce]. Univerzita Karlova.

Jíchová, J., Temelová, J. (2012): *Kriminalita a její percepce ve vnitřním městě: případová studie pražského Žižkova a Jarova*. *Geografie*, 117, č. 3, s. 329–348.

Kern, L. (2020). *Feminist City: Claiming Space in a Man-made World*. Verso,

Koncepce prevence kriminality statutárního města Karviná na období 2023-2028. (2023). Oficiální stránky statutárního města Karviná. Dostupné z: <https://www.karvina.cz/file/4563/>

Koskela, H. (1999). "Gendered Exclusions": Women's Fear of Violence and Changing Relations to Space. *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography*, 81(2), 111–124. <http://www.jstor.org/stable/491020>

Koskela, H., & Pain, R. (2000). Revisiting fear and place: women's fear of attack and the built environment. *Geoforum*, 31(2), 269-280.

Koutná Kostínková, J., & Čermák, I. (2013). Interpretativní fenomenologická analýza. In Řiháček, T., Čermák I., Hytych, R. & kol., *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy* (9-43). Masarykova univerzita.

Krulichová, E. (2016): *Pocit bezpečí a obavy z kriminality v České republice*. [Disertační práce]. Univerzita Karlova.

Krulichová, E., & Buriánek, J. (2020). *Obavy ze zločinu: mýty a realita*. Univerzita Karlova, Karolinum.

Kvasnička, R. (2010). *Popis sociálně vyloučených romských lokalit v regionu Ostravska*. Ostrava: Agentura pro sociální začleňování. https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/Popis_SVRL_Ostravsko_2010.pdf

SPOT, z.s. (2020). *Mapa nezaměstnanosti a sociální nejistoty*. Citováno 1.4. 2024. Dostupné z: <https://www.mapanezamestnanosti.cz/>

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. (2023). *Vývoj průměrné mzdy v ČR v roce 2023*. Citováno 1.4. 2024. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/web/data/vizualizace6?mesic=12&rok=2023&kraj=CZ080>

Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Grada Publishing.

Nakonečný, M. (2000). *Lidské emoce*. Academia.

Nakonečný, M. (2012). *Emoce*. Triton.

Novotný, O., & Zapletal, J. (2008). *Kriminologie* (3., přeprac. vyd). ASPI

Oficiální stránky statutárního města Karviná. (2024). *Prevence kriminality*. Citováno 1.4. 2024. Dostupné z: <https://www.karvina.cz/mestskapolicie/prevence-kriminality>

Osman, R., Jíchová, J. (2019). „A přišel ti naproti?\": dohled rodičů jako neviditelná bariéra prostorového chování jejich dcer ve vzdálených univerzitních městech. *Sociální studia*, 16, č. 1, s. 103-122. <https://doi.org/10.5817/SOC2019-1-103>

Pain, R. (2001). Gender, Race, Age and Fear in the City. *Urban Studies*, 38(5/6), 899–913. <http://www.jstor.org/stable/43100429>

Policie České republiky. (2024). *Mapa kriminality*. Citováno 1.4. 2024. Dostupné z: <https://kriminalita.policie.cz/>

Riemann, F., & Říčan, P. (1999). *Základní formy strachu: typy lidské osobnosti, jejich vznik, charakteristiky a formy vztahů* (přeložil Eva BOSÁKOVÁ). Portál.

Rumpel, P., & Slach, O. (2012). Is Ostrava a Shrinking City? *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 48(5), 859-878. doi: [10.13060/00380288.2012.48.5.03](https://doi.org/10.13060/00380288.2012.48.5.03)

Řezníček, D., & Hejná, A. (3. října, 2017): *Novela zákona o pomoci v hmotné nouzi a její dopad na vyplácení doplatku na bydlení*. epravo.cz. Citováno 1.4. 2024. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/novela-zakona-o-pomoci-v-hmotne-nouzi-a-jeji-dopad-na-vyplaceni-doplatku-na-bydleni-106401.html>

Smith, J. A., Flowers, P., Larkin, M. (2009). *Interpretative phenomenological analysis. Theory, Method and Research*. Sage Publications.

Snedker, K. A. (2006). Altruistic and Vicarious Fear of Crime: Fear for Others and Gendered Social Roles. *Sociological Forum*, 21(2), 163–195. <http://www.jstor.org/stable/4540935>

Stasíková, L. (2011): *Relevantnost výskumu strachu z kriminality v urbánnej geografii*. Geografický časopis/Geographical Journal, 63, č. 4, s. 325–343.

Statutární město Karviná. (2018). *Integrovaný plán pro řízení procesu změny ve Statutárním městě Karviná*. Citováno 1.4. 2024. Dostupné z: <https://www.karvina.cz/file/5376/>

Statutární město Karviná. (2020). *Strategický plán ekonomického rozvoje – Socioekonomická analýza statutární město Karviná*. Citováno 1.4. 2024. Dostupné z: <https://www.karvina.cz/file/7000/>

Szeligová, N., Endel, S., & Furdík, J. (2015). *Inventarizace a analýza brownfields na území města Karviná*.

Švaříček, R., Šedřová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Portál.

Toman, I. (2017). *Strach, tréma, obavy a návody, jak na ně*. TAXUS International.

Tomášek, J. (2010). *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Grada.

Toušek, L. (2012). *Kvalitativní analýza pocitu bezpečí občanů města Pardubic. Zpráva z šetření*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Filozofická fakulta, katedra antropologických a historických věd, Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu

Valentine, G. (1990). *Women's Fear and the Design of Public Space*. *Built Environment* (1978-), 16(4), 288–303. <http://www.jstor.org/stable/23286230>

Valentine, G. (1992). *Images of Danger: Women's Sources of Information about the Spatial Distribution of Male Violence*. *Area*, 24(1), 22–29. <http://www.jstor.org/stable/20003048>

Vrbík, F., Netrdová, P. (2021). *Vývoj prostorové diferenciacie nezaměstnanosti v Česku pohledem evolučních a institucionálních přístupů: příklad Karvinska a Jablunkovska*. *Geografie*, 126(2), 195–220 <https://doi.org/10.37040/geografie2021126020195>

Vymětal, J. (2007). *Speciální psychoterapie* (2. přeprac. a dopl. vyd). Grada Publishing.